

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 31 880 04
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 31 879 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DI 590001350

06 maart 1998

Onderwerp

Voormalig Joegoslavië (09/98)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

H.J. Vandeweyer
Commodore

Bijlagen

één (1)

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 31 87433

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DISg/001350

d.d. 06 mrt 1998

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

DCBC, t.a.v. Hfd Dplg door middel van hardcopy en diskette

INTERN:

HMID

HACIV t.a.v. BCI

HAI

HBMA

MID-cel

Archief

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

(Afgesloten 061200 MRT 1998)

Conclusie/voorzicht

Met name de betrekkingen tussen de Bosnische Moslims en Kroaten worden steeds meer gespannen. Dit ondermijnt één van de kernaspecten van "Dayton", te weten de Moslim/Kroatische Federatie.

De SDS heeft kennelijk besloten tot een opstelling van "constructieve oppositie" ten aanzien van de regering-Dodik, in de hoop dat deze de Bosnisch-Servische belangen zal blijven behartigen. Op langere termijn houdt de SDS rekening met de mogelijkheid dat de regeringscoalitie aan interne tegenstellingen ten onder zal gaan en zichzelf mogelijk de plaats van de SDA kan overnemen.

De spanningen in Kosovo hebben een hoog escalatie-potentieel en kunnen ook precententswerking hebben voor andere delen van de Balkan. Daarom dienen de wederzijdse uitingen van geweld een halt te worden toegeroepen als eerste stap in de richting van een politieke oplossing.

Bosnië-Herzegovina

Kroaten ontevreden over Bosnische onafhankelijkheid

De Bosnisch-Kroatische radio heeft een bitter commentaar gewijd aan de Bosnische "onafhankelijkheidsdag", de herdenking van het feit dat de Bosnische bevolking zich op 1 maart 1992 in een referendum in meerderheid uitsprak voor onafhankelijkheid. Volgens het commentaar is er geen reden om de onafhankelijkheid te vieren voor een land dat onder internationale controle staat en een vlag gebruikt die geen enkel nationaal symbool weergeeft, maar van buitenaf is opgelegd. In bredere zin werd geklaagd dat de nationale identiteit van de Bosnische bevolking wordt gebagatelliseerd of ontkend, dat de inwoners worden vernederd en verjaagd. De toekomst van het land werd in twijfel getrokken met de woorden: "welke toekomst heeft een land waar de nationale feestdagen met onverschilligheid worden bejegend?". Overigens werd de verantwoordelijkheid niet alleen gelegd bij de internationale gemeenschap, maar ook bij de Moslims: "zij die niet weten wie zij zijn, die zich soms Bosniërs noemen en soms Bosniaken, en die strijden voor een land waarin alleen degenen die zich zo noemen kunnen leven".

Deze thematiek en toonzetting zijn illustratief voor de huidige Bosnisch-Kroatische opstelling. De internationale gemeenschap en de Bosnische Moslims worden ervan beschuldigd Bosnië-Herzegovina om te vormen tot een door hen gewenste staat, waarbij voorbij wordt gegaan aan de wensen en de nationale identiteit van de andere bewoners, met name de Bosnische Kroaten. Dezen maken in toenemende mate duidelijk niet alleen ongelukkig te zijn met de gang van zaken, maar bovendien ernstige twijfels te koesteren of een dergelijk Bosnië-Herzegovina beantwoordt aan de belangen van de (Bosnische) Kroaten. In feite nemen de Kroaten in toenemende mate afstand van "Dayton", een tendens die ook aanwijsbaar is in de politiek vanuit Zagreb.

Moslims vragen om "harde vragen" aan Serviërs

Vertegenwoordigers van de SDA, de belangrijkste partij van de Bosnische Moslims, hebben de Britse minister van Buitenlandse Zaken Cook gevraagd de Bosnische Serviërs enkele "harde vragen" te stellen, bijvoorbeeld op het gebied van oorlogsmisdadigers, terugkeer van vluchtelingen en vermiste personen. De verklaring is mede ondertekend door de voorzitter van de SDA-fractie in het Bosnisch-Servische parlement, Bico. De Bosnische (Moslim-)autoriteiten zijn in toenemende mate verontrust door de positieve indruk die de regering-Dodik van de Bosnisch-Servische republiek (RS) maakt. Deze benadrukt voortdurend zijn positieve, gematigde opstelling ten aanzien van het vredesproces en wordt daarvoor beloond met internationale erkenning en hulp. Dodik zelf onderstreept graag dat hij de afgelopen maand méér heeft bereikt dan de

[REDACTED]

vorige RS-regering in twee jaar. De SDA ziet dit met lede ogen aan, omdat zij haar opstelling graag contrasteert met de tot voor kort obstructieve houding van de Bosnische Serviërs, maar ook omdat zij, niet ten onrechte, van mening is dat Dodik inhoudelijk gezien op essentiële punten van het vredesproces nauwelijks iets bereikt heeft. Er is zelfs ruimte voor twijfel of de verbeterde houding van Dodik niet uitsluitend verbaal is. In sommige, ook door de SDA genoemde, punten (zoals de terugkeer van niet-Servische vluchtelingen naar de RS) heeft Dodik inmiddels eveneens aangegeven dat zijn doelstelling nauwelijks afwijkt van die van de vorige RS-regering, dan wel dat zijn speelruimte (te) beperkt is om een koerswijziging af te dwingen. Uiterst belangrijk in dit opzicht is het feit dat de SDA-verklaring mede-ondertekend is door Bico. De SDA vormt de op één na grootste fractie in het RS-parlement en is de grootste groepering die de regering-Dodik steunt. Er is een fundamentele tegenstelling tussen de politiek zoals die door de SDA op landelijk niveau wordt nagestreefd, en die van Dodik; het lijdt weinig twijfel dat de steun van de SDA aan Dodik vooral op pragmatische overwegingen is gestoeld. Een verklaring als die van Bico kan in dit opzicht slechts worden gezien als een indicatie dat de steun van de SDA aan Dodik niet onvoorwaardelijk is en onmiddellijk zal worden ingetrokken als er werkelijk belangrijke zaken aan de orde komen. Dat zou vermoedelijk leiden tot de val van de regering-Dodik, al heeft de grootste partij in de RS, de SDS, in het recente verleden gezinspeeld op de mogelijkheid dat zij dan de positie van de SDA zou overnemen en Dodik gaan steunen.

Moslim/Kroatische Federatie

Delic tevreden over prestaties leger

Vorige week is in Sarajevo een bijeenkomst gehouden, waarbij het functioneren van "het Bosnische leger als onderdeel van het federale leger" werd geëvalueerd. De bevelhebber van het leger van de MKF, Delic, stelde dat sprake is van een positieve trend. Met name de herstructurering van het leger en de invulling van het Equip & Train-programma (E&T) noemde hij als prestaties. Voor het huidige jaar zag hij goede mogelijkheden om de samenwerking in het Federatie-leger te verbeteren en ook op nationaal niveau de militaire banden aan te halen. Ondanks de lovende woorden van Delic is in de praktijk nauwelijks sprake van verbetering van de samenwerking tussen Bosnische Moslims en Kroaten op militair gebied, of op enig ander terrein. De tendens lijkt eerder negatief. Een formulering als "het Bosnische leger als onderdeel van het federatieleger" lijkt daar ook op te wijzen. Tegen die achtergrond is het opmerkelijk dat Delic wél kansen ziet voor verbetering van de samenwerking met de Serviërs. Daarmee verwijst hij vermoedelijk naar de activiteiten van de reeds in Dayton voorziene, maar pas recentelijk geïnstalleerde gezamenlijke militaire commissie, die de samenwerking tussen beide entiteiten op militair gebied moet regelen.

Klein vergelijkt HDZ met SDS

Een krant in Sarajevo heeft een interview gepubliceerd met de coördinator van de militaire aspecten van Dayton, Klein. Daarin noemt Klein de Bosnisch-Kroatische partij HDZ dermate oncoöperatief en obstructief dat zij de positie van de Bosnische Kroaten nog moeilijker maakt. Ook recente verklaringen van de Kroatische president Tudjman noemde Klein "allerminst behulpzaam". Volgens Klein kan dit ertoe leiden dat de HDZ uiteindelijk op soortgelijke wijze zal worden behandeld als de radicale elementen in de Bosnisch-Servische samenleving. Ook de SDA werd overigens bekritiseerd, omdat zich daarin "nauwelijks democraten" zouden bevinden. De (Bosnische) HDZ-leiding heeft inmiddels verklaard de uitspraken van Klein "absoluut ongepast" te vinden. Zij sprak het vertrouwen uit dat de uitspraken van Klein niet de mening van HV Westendorp weergeven. Ook de Kroatische ambassadeur in Bosnië-Herzegovina, Bago, heeft zich van die uitspraken gedistantieerd. De uitspraken van Klein, indien zij juist zijn weergegeven, reflecteren de mening dat niet alleen aan Servische zijde, maar ook van de kant van de andere etnisch-nationalistische groeperingen, de samenwerking wordt tegengehouden en de etnische herintegratie wordt vertraagd. Alhoewel in wisselende intensiteit, zijn hiervoor argumenten aan te voeren. Indien deze mening openlijk wordt onderschreven door Westendorp en andere internationale vertegenwoordigers, kan dat leiden tot gespannen verhoudingen met de Bosnische en Kroatische regeringen en de vertegenwoordigers van de Bosnische Kroaten. Bovendien bestaat het Bosnische presidium uit vertegenwoordigers van de drie etnische partijen die door Klein worden bekritiseerd. Verder moet er rekening mee worden gehouden dat, indien de Bosnisch-Servische regering-Dodik die door Klein impliciet als redelijk alternatief wordt gepresenteerd voor SDS, HDZ en SDA minder coöperatief of levensvatbaar blijkt dan momenteel wordt gehoopt, de internationale gemeenschap haar betrekkingen met de radicalen nodeloos onder druk heeft gezet.

Raguz ontslagen door Westendorp

De burgemeester van de oost-Bosnische stad Stolac, Raguz (Kroaat), is op last van HV Westendorp ontslagen. Dat hield verband met de weerstand die Raguz voerde tegen de terugkeer van Moslim-

[REDACTED]

vluchtelingen naar de stad. De belangrijkste Bosnisch-Kroatische partij HDZ, dochterpartij van de gelijknamige Kroatische regeringspartij, is verzocht een opvolger voor Raguz te benoemen. De partij heeft inmiddels een aanbeveling in die zin gedaan, maar tegelijkertijd gesteld de beslissing van Westendorp onjuist te vinden en te beschouwen als een element van druk tegen het gehele Bosnisch-Kroatische leiderschap. Stolac had bij de volkstelling van 1991 een bevolking van 45% Moslims, tegen 32% Kroaten. Tijdens de onderlinge gevechten in 1992/93 hebben laatstgenoemden de stad etnisch "gezuiverd". Een aantal Moslim-vluchtelingen heeft de intentie om terug te keren; bij de gemeenteraadsverkiezingen heeft de KCDBiH 13 zetels behaald in de gemeenteraad, tegen de HDZ 17. Raguz, een vertegenwoordiger van de meer extremistische vleugel in de HDZ, heeft zich voortdurend verzet tegen de terugkeer van grote aantallen Moslims naar Stolac. Kennelijk heeft Westendorp de tijd rijp geacht om uitvoering te geven aan eerdere dreigementen dat de opstelling van Raguz tot zijn vervanging kan leiden. Daarbij speelt niet alleen de houding van Raguz een rol, maar ook het feit dat diverse Kroatische functionarissen in Bosnië-Herzegovina, alsmede HDZ-leider en Kroatisch president Tudjman, de afgelopen periode uitspraken hebben gedaan die op gespannen voet staan met "Dayton" en de mogelijkheid van samenwerking met de Moslims in twijfel hebben getrokken. Tegen die achtergrond is denkbaar dat de vervanging van Raguz tot wrijvingen met de (Bosnische) Kroaten kan leiden. Overigens kan de door Westendorp gevolgde procedure ook leiden tot onenigheid met de Moslims, aangezien niet de HDZ, maar de gemeenteraad een opvolger voor Raguz zou moeten aanwijzen. Overigens zou dat in de praktijk vermoedelijk op hetzelfde resultaat neerkomen, gezien de dominante positie van de HDZ in de gemeenteraad van Stolac. Of de vervanging van Raguz leidt tot versnelling van de terugkeer van Moslims naar de stad, is vooralsnog uiterst twijfelachtig.

Bosnisch-Servische republiek

Plavsic prijst Karadzic en Mladic

De Bosnisch-Servische president Plavsic heeft in een interview met een Joegoslavisch persagentschap gezegd dat haar voorganger Karadzic en zijn militaire leider Mladic symbolen waren van "het gerechtvaardigde streven van de Serviërs voor overleving". Tevens stelde zij dat de Bosnisch-Servische grondwet de uitlevering van verdachten verbiedt. Overigens stelde zij te geloven in de onschuld van de drie Bosnische Serviërs die zich vrijwillig ter beschikking hebben gesteld van het ICTY. De uitspraken van Plavsic zijn met name opmerkelijk omdat zij zich graag presenteert als een redelijk alternatief voor Karadzic c.s. In de praktijk heeft het er alle schijn van dat zij voor de consumptie op de interne Servische markt haar masker heeft laten vallen en haar werkelijke mening prijsgeeft. Toen zij nog dienst deed als Karadzic's plaatsvervanger noemde zij etnische zuiveringen een onvermijdelijkheid; ten tijde van haar hoogleraarschap in Sarajevo heeft zij Moslims een aan de Serviërs inferieure bevolkingsgroep genoemd. Indicatief voor haar opstelling was het feit dat zij de toenmalige Servische president Milosevic niet de ahnd wilde schudden, omdat hij zich door de ondertekening van "Dayton" schuldig zou hebben gemaakt aan verraad van de Servische zaak. Ook inhoudelijk is op haar uitspraken het nodige aan te merken. Zo hebben alle partijen, ongeacht hun constitutionele bepalingen, de verplichting van oorlogsmisdaden verdachte personen aan het ICTY ter beschikking te stellen. Ook blijkt zij de mening dat de Serviërs de oorlog zijn begonnen om hun overleving te garanderen, te onderschrijven. Al met al lijken dit uitspraken die niet alleen de ware Plavsic kenmerken, maar ook aanleiding zouden moeten zijn voor internationaal optreden tegen haar.

Krajisnik waarschuwt voor misbruik macht Westendorp

Het Servische lid van het Bosnische presidium Krajisnik heeft in besprekingen met Cook gewaarschuwd dat HV Westendorp zijn macht dreigt te misbruiken. Hij zie dat en onrechte het beeld wordt geschetst dat de leden van het presidium niet in staat zijn het over iets eens te worden, zodat Bosnië-Herzegovina moet worden omgevormd tot een internationaal protectoraat. Daarom riep Krajisnik op tot grotere inspanningen om het presidium zelf tot een oplossing van de problemen te laten komen. Krajisnik staat bekend om extreme en onrealistische analyses, en de bovengenoemde mening past daar naadloos in. Het is juist het onvermogen van het presidium om het over de meest triviale zaken eens te worden, dat ertoe geleid heeft dat de internationale gemeenschap Westendorp heeft gemachtigd om in versterkte mate van zijn bevoegdheden gebruik te maken. Kennelijk probeert Krajisnik nu indirect Westendorp en de internationale gemeenschap verantwoordelijk te stellen voor de vertraging waarvoor hijzelf in belangrijke mate de verantwoordelijkheid draagt. Onduidelijk is waarop Krajisnik de mening baseert dat het presidium in de toekomst tot een betere samenwerking kan komen, of het moest zijn dat hij en zijn Kroatische ambtgenoot Zubak moeten in onderling overleg tot afspraken zijn gekomen om de Moslim Izetbegovic te marginaliseren.

SDS zal Dodik niet destabiliseren

De voorzitter van de belangrijkste Bosnisch-Servische partij SDS, Buha, heeft verklaard dat zijn partij noch binnen, noch buiten het parlement iets zal ondernemen om de regering-Dodik te destabiliseren, zo lang deze de Servische nationale belangen zal nastreven. Wél zei Buha dat de SDS nooit steun zal verlenen aan de Coalitie voor een Verenigd en Democratisch Bosnië-Herzegovina. (KCDBiH). In dat kader heeft de SDS ook haar verwondering uitgesproken dat de SDA, die de kern van de KCDBiH vormt, op nationaal niveau aanspraak blijft maken op de omstreden stad Brcko, terwijl zij deel uitmaakt van de coalitie van Dodik en in dat kader voorstander is van toewijzing van de stad aan de RS. De opstelling van de SDS ten aanzien van de regering-Dodik heeft een belangrijke kentering ondergaan. Aanvankelijk werd moord en brand geschreeuwd en de mening verkondigd dat Dodik de Bosnisch-Servische belangen verkwanselt. Dat hield verband met het feit dat Dodik regeert bij de gratie van alle partijen in het Bosnisch-Servische parlement, behalve de SDS en de extreem-nationalistische SRS. Inmiddels heeft de SDS kennelijk ingezien dat Dodik tot op heden ruwweg eenzelfde politieke koers vaart als de vorige (SDS-)regering, en daarbij veel meer internationale steun ondervindt. Kennelijk heeft de SDS besloten tot een vorm van oppositie, zo lang Dodik geen loopje neemt met de Bosnisch-Servische belangen. Indien hij dat toch zou doen, zouden overigens de meeste etnisch-Servische partijen in zijn coalitie zich zonder meer van hem afkeren. Een nevenoverweging voor Buha c.s. is vermoedelijk het feit dat de SDA in enkele belangrijke kwesties (soevereiniteit, Brcko e.d.) tegengestelde belangen heeft aan die van de RS. Mogelijk verwacht Buha dat de coalitie-Dodik op een gegeven moment aan deze tegenstellingen ten onder zal gaan, waarna zich een mogelijkheid zou voordoen dat de SDS de plaats van de KCDBiH in de coalitie zou overnemen.

Kroatië

Stanimirovic dreigt met boycot

De leider van de Servische minderheid in oost-Slavonië, Stanimirovic, heeft gedreigd de samenwerking met de Kroatische autoriteiten op te geven als de uittocht van Serviërs uit het gebied niet tot stilstand komt. Hij zei dat de steun van de internationale gemeenschap aan de Serviërs uitsluitend verbaal is en geen concrete stappen met zich meebrengt. Er is geen sprake van openlijke, grootschalige of door de Kroatische autoriteiten gecoördineerde vervolging van Serviërs in het gebied. Wél is sprake van voortdurende kleinschalige discriminatie en intimidatie jegens de Serviërs die in oost-Slavonië zijn achtergebleven na het herstel van het Kroatische gezag aldaar en de aftocht van UNTAES. Deze plagerijen stammen vermoedelijk van individuen, maar worden op zijn minst getolereerd door de lokale autoriteiten. Op grond daarvan verlaten in toenemende mate de Serviërs die de Kroaten het voordeel van de twijfel gaven, of die meenden geen alternatief te hebben, nu toch het gebied. De meesten van hen zullen vermoedelijk de wijk nemen naar het aangrenzende Joegoslavië, maar het is verre van uitgesloten dat een deel van hen (evenals degenen die reeds vóór het vertrek van UNTAES zijn gevlucht) uiteindelijk zullen worden gehuisvest in Bosnië-Herzegovina. De reactie van Stanimirovic is gelijk aan eerdere uitlatingen van zijn kant. Hij heeft volledig gelijk met zijn uitspraak dat de internationale sympathie voor de problemen van de achtergebleven Kroatische Serviërs het verbale niveau niet ontsijgt. Tegelijkertijd realiseert hij zich dat zijn mogelijkheden om daartegen op te treden uiterst beperkt zijn. Van de kant van de internationale gemeenschap zijn geen concrete acties te verwachten zo lang het niet komt tot een openlijke grootschalige vervolging van Serviërs. Joegoslavië heeft belangrijkere problemen dan die in oost-Slavonië en is allerminst geïnteresseerd in een nieuwe vluchtelingenstroom. Ook Stanimirovic's dreigement om zich aan samenwerking met de Kroaten te onttrekken kan slechts negatieve gevolgen hebben, omdat zo'n stap voor de Kroatische autoriteiten zeker geen reden zou zijn om hun opstelling ten aanzien van de Kroatische Serviërs in positieve zin bij te stellen.

Cook bekritiseert Kroatië

Cook heeft bij zijn recente bezoek aan Bosnië-Herzegovina ferme kritiek geuit op Kroatië. Hij stelde dat "de Kroatische regering momenteel het grootste obstakel is voor de vluchtelingen crisis" en waarschuwde dat er geen plaats is voor etnische intolerantie in een land dat nauwe betrekkingen met de EU nastreeft. Impliciet gaf hij aan te menen dat de Kroatische autoriteiten nog steeds streven naar een groot-Kroatische staat. Overigens werd de Joegoslavische leiding van soortgelijke aspiraties beschuldigd. De uitspraken van Cook kregen brede aandacht in de Bosnische media. Met zijn uitspraken verwees Cook naar de recente speech van de Kroatische president Tudjman voor het congres van zijn partij, waarin hij feitelijk twijfelde aan de overlevingskansen van Bosnië-Herzegovina en aandacht vroeg voor de "bedreiging" van de Bosnische Kroaten. Ook de ontwikkelingen in oost-Slavonië, waar de achtergebleven Serviërs ook onder druk staan om te vertrekken, zullen een rol hebben gespeeld. Cook dreigt in feite dat de door Tudjman gewenste toenadering van zijn land tot het Westen in het gedrang komt als hij zijn (eveneens sterk gewenste) streven naar een

[REDACTED]

etnisch "zuiver" groot-Kroatië niet opgeeft. Dergelijke uitspraken zijn uiteraard koren op de molen van de Bosnische Moslims, wier betrekkingen met de (Bosnische) Kroaten de laatste tijd weer aanzienlijk verslechterd zijn.

Joegoslavië

Kosovo

LDK houdt verkiezingscongres

De belangrijkste partij van de etnische Albanezen in de voormalig autonome Servische provincie Kosovo heeft vorige week een congres gehouden als voorbereiding voor de verkiezingen die de (door Servië illegaal genoemde) schaduwregering van Kosovo voor deze maand heeft uitgeschreven. Bij die gelegenheid heeft LDK-leider Rugova, die tevens deze schaduwregering leidt, verklaard dat de LDK sterke nadruk zal leggen op eenheid van de Albanezen en maatregelen zal treffen die van belang zijn voor de onafhankelijkheid van Kosovo. Rugova benadrukte dat de LDK sinds jaar en dag de belangrijkste vertegenwoordiger van de Kosovo-Albanezen is en ook internationaal erkenning ondervindt. Rugova presenteerde het als een bijzondere verdienste dat de LDK erin is geslaagd de kwestie-Kosovo op de internationale politieke agenda te houden. Overigens zou een aantal door Rugova genomineerde kandidaten voor topfuncties, onder leiding van vice-voorzitter Hyseni, hun kandidatuur tijdens de zitting hebben ingetrokken. In tegenstelling tot wat Rugova beweert, en zoals ook uit de genoemde actie van Hyseni blijkt, is de eenheid van de Kosovo-Albanezen minder groot dan een aantal jaren geleden. Rugova en zijn regering staan bloot aan groeiende kritiek op met name de geweldloze politiek die hij jarenlang heeft bepleit. Tegen die achtergrond staat Rugova voor een keuze tussen radicalisering van het verzet tegen de Servische onderdrukking in Kosovo, of toenadering zoeken tot de Servische heersers in de hoop daardoor de leefomstandigheden van de Albanezen te kunnen verbeteren. In beide gevallen zal hij een deel van zijn achterban van zich vervreemden.

Spanningen in Kosovo lopen op

De afgelopen week heeft in de voormalig autonome provincie Kosovo een aantal incidenten plaatsgevonden, die hebben geleid tot een toename van de spanningen in het gebied. In een reactie op aanslagen van het Kosovo Bevrijdings Leger (UCK) heeft de Servische politie op 28 februari een aantal dorpen in de omgeving van Glogovac (west van de hoofdstad Pristina) omsingeld en aangevallen, waarbij meer dan 20 Albanese doden vielen. Op 2 maart werd als reactie in Pristina een onverwacht grote demonstratie gehouden door de Albanezen die protesteerden tegen de aanwezigheid en het optreden van de Servische politie in het gebied. Deze werd hardhandig door de Servische politie uiteengejaagd. Het UCK beloofde inmiddels "meervoudig wraak" voor de Albanese doden en beschoot op 4 maart het politiebureau in Pristina. Ook werden Servische doelen in de Drenica-regio aangevallen en wederom politieagenten gedood. De Servische autoriteiten reageerden wederom met geweld en omsingeld in een grootscheepse politieactie op 5 maart een gebied in de Drenica-regio. Albanese inwoners vluchten in de richting van Glogovac, Liljan en Mitrovica. Van grensoverschrijdend vluchtelingenverkeer is nog geen sprake. De Servische autoriteiten ontruimden inmiddels Servische vluchtelingenkampen in de Drenica-regio en de lokale Servische inwoners hebben een "Servisch Kosovo Defensie Comité" (SPOK) opgericht, hetgeen als een indicatie kan worden gezien dat de lokale Serviërs bereid zijn om naar de wapens te grijpen. Betrokkenheid van het federale leger bij de politieacties wordt vooralsnog ontkend. De Servische autoriteiten stellen dat sprake is van terroristische activiteiten van de kant van de Albanezen, die de veiligheidssituatie in Kosovo ondermijnen. De Albanezen geven echter de mening weer dat er sprake is van staatsterrorisme van de kant van de Servische autoriteiten en daarmee samenwerkende paramilitaire organisaties. Inmiddels heeft de internationale gemeenschap bij monde van Amerikaans gezant Gelbard en Europees Commissaris Van den Broek de Joegoslavische en Servische autoriteiten duidelijk gemaakt dat nieuw, grootschalig geweld tegen de Kosovo-Albanezen niet getolereerd zal worden en dat de autonomie van Kosovo hersteld dient te worden. Aan de Albanezen is te verstaan gegeven dat onafhankelijkheid niet zal worden erkend of gesteund.

De oorzaak van de problemen in Kosovo ligt bij de voortdurende discriminatie van de Albanezen door de Servische autoriteiten. Jarenlang hebben de etnisch-Albanese leiders een politiek van passief verzet gepropageerd, maar de Albanezen zijn in toenemende mate tot de conclusie gekomen dat deze politiek onvoldoende resultaten heeft opgeleverd. Om die reden neemt de roep om, en bereidheid tot, gewapend verzet toe. De afgelopen maanden zijn in Kosovo herhaaldelijk aanslagen gepleegd op Servische autoriteiten en Albanezen die daarmee samenwerken. Daardoor voelt de Servische minderheid in de provincie zich bedreigd. Het is derhalve allerminst uit de lucht gegrepen dat de Servische regering spreekt van terroristische activiteiten van de kant van de Albanezen. Anderzijds is, mede als gevolg van het oplopende Albanese

[REDACTED]

geweld, maar ook omdat de Joegoslavische president Milosevic behoefte heeft aan een nieuw politiek succes, de Servische opstelling ten aanzien van Kosovo aanzienlijk verhard. Dat lokt op zich weer nieuw, gewelddadig protest uit en kan leiden tot een escalatie van de tegenstellingen.

De Servische en Albanese doelstellingen ten aanzien van Kosovo zijn onverenigbaar. De leiding van de etnische Albanese, met name schaduwpresident Rugova, zegt niet met minder genoegen te nemen dan met volledige onafhankelijkheid van Kosovo. De Servische autoriteiten presenteren de kwestie-Kosovo echter als een interne, Servische aangelegenheid. Onderhandelingen met de Albanese worden niet bij voorbaat uitgesloten, maar niet onder dreiging met geweld. Bovendien is herstel van de autonomie van Kosovo, bijvoorbeeld tot het niveau dat de Joegoslavische Grondwet van 1974 verleende, onbespreekbaar. De internationale opstelling ten aanzien van Kosovo is dan ook problematisch. Uitspraken zoals de door Gelbard en Van den Broek zijn gedaan zullen voor de Albanese een stimulans zijn om hun gewapende verzet tegen de Servische onderdrukking te intensiveren. Ondanks het feit dat een erkenning van onafhankelijkheid niet zal worden getolereerd, is er geen enkele aanwijzing dat de Albanese hun streven daarnaar zullen opgeven. Voor de Serviërs zal de opstelling van de internationale gemeenschap een nieuwe indicatie zijn van internationale partijdigheid ten koste van de Servische zaak, die de bereidheid tot compromis zeker niet zal verhogen.

Opmerkelijk is overigens dat de Bosnisch-Servische premier Dodik een brief heeft geschreven aan zijn Servische ambtgenoot Marjanovic. Daarin stelt Dodik dat de "Albanese terroristen hebben besloten het probleem-Kosovo te internationaliseren". Om die reden zegt Dodik zijn ambtgenoot zijn volledige steun toe bij "alles wat de Servische autoriteiten zullen ondernemen om verdere terroristische activiteiten in Kosovo te voorkomen". Uit deze uitspraak blijkt dat de regering-Dodik, die door de internationale gemeenschap wordt beschouwd als een gematigde speler, de situatie in Kosovo beschouwt in soortgelijke termen als de Servische autoriteiten en intensivering van het gewapende optreden tegen de Albanese extremisten gerechtvaardigd acht. Ook Plavsic liet zich overigens in soortgelijke bewoordingen uit. Daarnaast heeft ook de zich als gematigd presenterende Servische oppositie zich uitgesproken tegen het Albanese "terrorisme" en, hoewel in verschillende bewoordingen, begrip getoond voor een harder Servisch optreden daartegen.

Het gevaar voor escalatie van de Kosovo-kwestie kan onder vier noemers geplaatst worden:

1. De mate waarin het UCK politiek gecontroleerd kan worden. Het is de vraag of de leidinggevende Albanese controle hebben over het UCK. De mogelijkheid bestaat, dat het een zelfstandige (kleine) groep van "heethoofden" is, die niet zal stoppen met de aanslagen. Ook is de mogelijkheid aanwezig dat het UCK aanslagen in Servië gaat plegen;
2. De mate waarin de lokale Serviërs zich organiseren. Met name de SSJ (partij van Arkan) de Bozur beweging en de SPOK lijken bereid zichzelf te verdedigen tegen het "Albanese terrorisme";
3. Mogelijke inzet van het federale leger als aanvulling op het politie-optreden. Een dergelijke inzet zal tot problemen leiden met Montenegro (dat een dergelijke inzet afwijst) en de internationale gemeenschap. Toch is een dergelijke inzet niet ondenkbaar, indien de politie-eenheden de zaak niet aankunnen;
4. Grensoverschrijdend vluchtelingverkeer. Vluchtelingenstromen naar de Sandzak-regio, Macedonië en/of Albanië kunnen de situatie in deze regio's ernstig destabiliseren.

In dit kader moet worden onderstreept dat de situatie in Kosovo in zekere zin precedentswerking kan hebben voor Bosnië-Herzegovina en mogelijk andere gebieden in de Balkan. Indien een verregaande autonomie voor Kosovo, mogelijk zelfs onafhankelijkheid, zou (moeten) worden erkend, dan is er geen enkele reden om een dergelijke erkenning te onthouden aan de Bosnisch-Servische, en mogelijk de Bosnisch-Kroatische republiek. De internationale diplomaten zouden bovendien moeite hebben om te verklaren waarom een dergelijke autonomie destijds niet is toegekend aan de Kroatische Serviërs, die zich eveneens bedreigd voelden door etnische nationalisten. Binnen Joegoslavië geven de Sandzak-moslims reeds indicaties dat zij eveneens bereid zijn zich te verzetten tegen de Servische discriminatie. Minderheden in de noordelijke ex-provincie Vojvodina (Hongaren!) zullen de ontwikkelingen in Kosovo met argusogen volgen. Een eventueel met geweld afgedwongen autonomie zal ook voor andere minderheden in de Balkan (zoals de Serviërs in Macedonië) een begerenswaardige optie kunnen zijn.

Van kardinaal primair belang lijkt het stoppen van het wederzijdse geweld. Terwijl deze boodschap de Serviërs inmiddels duidelijk is overgebracht, dienen ook de Albanese hiervan doordrongen te worden. Druk

[REDACTED]

dient daarom om de leidinggevende Albanezen (Rugova, Demaci, Bukoshi) uitgeoefend te worden om in het openbaar afstand te nemen van het UCK en geweld. Ook dient de onafhankelijkheidseis bijgesteld te worden.

Montenegro

Djukanovic bekritiseert Milosevic en zinspeelt op secessie

De Montenegrijse president Djukanovic heeft verklaard dat in zijn visie zijn Joegoslavische ambtgenoot Milosevic ernaar streeft Montenegro te "marginaliseren". Volgens Djukanovic is dit optreden van Milosevic onconstitutioneel; om die reden zei hij te zullen blijven strijden voor gelijkberechtiging van Montenegro. Hij omschreef het grootste dilemma voor zijn land als "de vraag of Montenegro een trotser en meer oprecht leven voor zijn burgers kan afdwingen, en pas daarna of dat binnen Joegoslavië bereikt kan worden". Djukanovic benadrukte dat hijzelf de mening is toegedaan dat Joegoslavië "nog niet te krap is om de doelstellingen te bereiken", maar hij besteedde eveneens aandacht aan de voortdurend verslechterende sociaal-economische situatie in het land, die het land aan de afgrond hebben gebracht en ertoe hebben geleid dat "sommigen autocratische en ongecontroleerde macht hebben verworven". Volgens Djukanovic zijn economische hervormingen en privatisering essentieel voor het voortbestaan van Joegoslavië.

Het was reeds langer bekend dat Djukanovic niet te spreken was over Milosevic, maar nog niet eerder heeft hij de Joegoslavische president zo openlijk bekritiseerd. Bovendien heeft hij nog nooit zo openlijk gezinspeeld op een mogelijke afscheiding van Montenegro als de positie van Milosevic niet democratisch wordt gecontroleerd en er ingrijpende economische hervormingen worden doorgevoerd. Dit is het soort provocaties dat Milosevic feitelijk niet over zijn kant kan laten gaan. Het lijkt weinig twijfel dat de Joegoslavische autoriteiten in de komende parlementsverkiezingen (eind mei) hun volledige gewicht in de strijd zullen werpen om de positie van Djukanovic te verzwakken en die van diens rivaal en voorganger Bulatovic te versterken.

Macedonië

Paraatheid Macedonisch leger verhoogd

De Macedonische strijdkrachten hebben hun paraatheid in het grensgebied met Joegoslavië het afgelopen weekeinde verhoogd. Aan de grens met Albanië is al bijna een jaar sprake van verhoogde paraatheid. Een woordvoerder van het Macedonische ministerie van Defensie heeft de vrees uitgesproken dat de situatie in Kosovo kan escaleren en voor Macedonië eveneens destabiliserende gevolgen zou hebben. De Macedonische vrees is primair veroorzaakt door het feit dat een intensivering van de strijd in het aangrenzende Kosovo kan leiden tot de komst van tienduizenden vluchtelingen naar het toch al door diverse crises geplaagde Macedonië. Maar de omstandigheden in Kosovo kunnen ook in ander opzicht destabiliserende effecten hebben. Zoals reeds eerder gemeld, gaat ook Macedonië gebukt onder etnische conflicten tussen de Albanezen in het westen en de etnische Macedoniërs in het overige deel van het land. Gezien de nauwe betrekkingen tussen de Albanezen in Kosovo en Macedonië en het eveneens aan beide andere gebieden grenzende Albanië (met name familiebanden, maar ook economische betrekkingen), kan een escalatie in Kosovo eenvoudig leiden tot directe betrokkenheid van Macedonië. De mogelijkheid dat Albanese terroristen uit Kosovo zich aan Servische acties proberen te onttrekken door te vluchten naar Macedonië vormt in dat opzicht slechts één van vele denkbare opties. Deze situatie wordt nog gecompliceerd doordat Macedonië zich ook los van de kwestie-Kosovo nog niet geheel veilig acht voor Servische pogingen de situatie in Macedonië (verder) te destabiliseren.